

i això és el que els molesta. Perquè el coneixement de «les dimensions més profundes de la vida social» —com conclou l'autor— pot reforçar «aquesta voluntat de seguir essent nosaltres mateixos, contra totes les negacions i contra tots els desafiaments». □

Independència i interdependència (entre les literatures castellana i catalana)

Carles Cabrera

De Cataluña y España. Relaciones culturales y literarias (1868-1960)

Adolfo Sotelo Vázquez

628 pp., 2014, Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

El terreny que Adolfo Sotelo Vázquez (Madrid, 1953) té més ben apamat com a docent i investigador coincideix de ple amb el que es reporta en aquest assaig: el de la narrativa i la crítica literària en els cent anys que s'escolen des de la revolució «Gloriosa» del 1868 fins a la postguerra franquista. Així ens ho aclareix un subtítol tan oportú com el de *Relaciones culturales y literarias (1868-1960)* atès que el títol a seques, *De Cataluña y España*, crec que potser podria haver allunyat més d'un d'osques en un moment en què es publica i divaga, potser

en excés, sobre els nexes d'unió i desunió dels dos pobles.

L'autor ha aplegat, doncs, una trentena d'articles i conferències elaborats entre l'any 1997 i el 2013, ara puntualment esmenats per confegir aquest assaig voluminós que acara les lletres castellaness i catalanes. Tanmateix, Sotelo exerceix de catedràtic de literatura espanyola de la Universitat de Barcelona i això, malauradament, ha esbiaixat massa considerablement el pes de l'obra cap a la primera d'aquestes cultures. Així, dels vint-i-sis capítols que conformen l'estudi, només nou afecten veus del nostre domini lingüístic: en part el de Joaquín M. Bartrina —l'únic nom que, significativament, Sotelo tradueix a l'espanyol—, el de Narcís Oller, el de Josep Yxart, els tres documents que dedica a Maragall, segons com els d'Alexandre Plana i el d'Eugeni d'Ors, i el de Josep Pla. Però és que si filem prim, exclosos Bartrina, Xènius i Plana, que pel que aquí ens afecta conreen el castellà, ens queden el d'Yxart, dos dels de Maragall i el de Pla, els quals analitzen respectivament llur vinculació amb el teatre espanyol de les acaballes del segle XIX, les lletres espanyoles d'abans i després de l'any 1936 i els escriptors de la generació del 98. I arribats en aquesta tessitura, només ens resta l'interessantíssim capítol d'Oller i els intents obstinats i més o menys desinteressats dels narradors peninsulars (els més «agressius» els de Pérez Galdós, els de Clarín, Pardo Bazán, Palacio Valdés...) per junyir Oller a la novel·la realista-naturalista castellana, o els lligams fructífers d'un Maragall iberista amb les lletres castellaness; Sotelo equipara Maragall amb Antonio Machado i Juan Ramón Jiménez —que sosté que amb aquest darrer constituïren «los dos grandes poetas del Modernismo peninsular»— i el considera, ell

tot sol, l'equivalent català a la generació del 98. I per bé que esmenti recurrentment Josep Maria de Sagarra, tot recordant la monumentalitat de les seves aclamades i aplaudides *Memòries*, particularment els anys que va romandre a Madrid i els vincles que va entaular-hi amb algunes plomes de la cultura espanyola –semblantment al que s'escau amb el Pla de *Madrid, 1921. Un dietari*–, Sagarra és d'alguna manera el personatge damnat, que acaba sense capítol propi al llibre.

A l'altre segment, molt més poblat, s'hi situen els perfils de Pérez Galdós, Menéndez Pelayo, Leopoldo Alas Clarín, Pardo Bazán, Giner de los Ríos, Unamuno, Gabriel Miró, Valle-Inclán, Juan Ramón Jiménez i Benjamín Jarnés. Molts d'ells, emperò, repeteixen titularitat a dos (el cas de Clarín o Valle-Inclán) i fins i tot a tres articles del llibre (Unamuno i Menéndez Pelayo). Com qualsevol especialista, Sotelo traeix, és clar, les seves preferències personals: a un costat, els esmentats Maragall, Sagarra, Ors, Pla i Josep Pijoan –aquest darrer força emparentat amb Maragall i a qui Sotelo considera, al seu torn, *maitre à penser* de les idees que va aportar el president Prat de la Riba en matèria politicocultural–; a l'altre, se'n col·loquen paradoxalment només tres, de bon tros molt més referenciats al llarg del llibre, que són Leopoldo Alas, Unamuno i Giner –que, a la vegada, també empelta amb Pijoan–; Sotelo considera que, essent catalanista, Giner va servir de pont d'enllaç entre Catalunya i Espanya. Cada capítol arriba precedit d'uns quants epígrafs d'autors procedents de les literatures catalana i castellana, i en un dels últims, «Joan Maragall y las letras españolas (1944-1971)», en una cita manllevada d'*El meu don Joan Maragall* de Pijoan, aquest es jactava d'haver estat,

juntament amb l'autor del «Cant espiritual», un dels darrers catalans que maldaren per sentir afecte per Espanya mentre que «en Giner i en Menéndez Pelayo van ésser els dos últims castellans que van estimar Catalunya». Però encara hi hauríem de sumar el nom d'algun altre intel·lectual més o menys desconegut i ara recuperat per Sotelo, verbigràcia Santiago Valentí i Camp, fundador i director de la «Biblioteca de Novelistas del Siglo XX» en què veieren la llum alguns dels clàssics fonamentals de la literatura espanyola del vuit-cents com ara *La Regenta* de Clarín o *Los pazos de Ulloa* de Pardo Bazán entre d'altres.

La majoria d'aquestes unitats inclouen el nom de l'autor castellà en qüestió al títol coordinat copulativament amb un substantiu que, per norma general, fa al·lusió a Catalunya, Barcelona, la literatura catalana o l'àmbit cultural i artístic català, de la mateixa manera que als primers temes s'hi analitzava algun perfil de les lletres catalanes amb relació al conjunt global hispànic.

És clar que Sotelo no fa aquesta distinció que estableixo jo aquí entre escriptors d'una i altra llengua –tan nítida per als castellans, però prou boirosa i enrevessada pel que fa als catalans, no només per mor de les dues dictadures sinó també per la castellanització històrica i endèmica de la nostra premsa. Al contrari, val a dir que precisament un dels vectors de *De Cataluña y España* rau a reafirmar l'existència d'aquestes dues realitats culturals innegables i diverses en una història farcida d'encontres i desacords a la qual Sotelo ha volgut aportar alguns granets d'arena de mida ben considerable en la cruïlla actual, moment que ell mateix titlla de problemàtic.

De tota manera, i per bé que aquest bloc nominal sigui aclaparadorament majo-

ritari, no tots els capítols inclouen en el títol la referència d'un escriptor, sinó que n'hi ha també quatre que enfoquen respectivament la qüestió del liberalisme espanyol, les lletres peninsulars entorn del 1898, el concepte de literatura espanyola o el Centro de Estudios Históricos (1910) comitament amb la creació de l'Institut d'Estudis Catalans (1907), bo i considerant-los tots dos fills de la Institución Libre de Enseñanza (1876) de Giner de los Ríos. En el preàmbul, justament, Sotelo hi parlava de tres línies de força que afermen les costures del volum: la primera, identificable amb aquest feix d'articles més genèrics, té a veure amb la voluntat de redissenyar una literatura espanyola que centrifugui del centre madrileny cap a la no-perifèria catalana –Barcelona continua essent encara ara la capital del món editorial hispànic– i, des de la Ciutat Comtal, Sotelo n'enriqueix el relat per tal com, essent un bon coneixedor dels diferents períodes de la cultura catalana, pot entroncar, per exemple, el noucentisme amb l'anomenada generació del 14 castellana (idea que manlleva d'Enric Ucelay da Cal), o fer el paral·lelisme apuntat entre el Centro de Estudios Históricos i l'IEC; el segon pol fa referència a la història de la crítica literària a l'Estat espanyol pràcticament des del seu començ, i aquí s'han d'encabir des de les recensions de la generació del 68 de Clarín, Pérez Galdós, Yxart, Joan Sardà, Bartrina i Pardo Bazán fins a les de les pàgines de la prestigiosa *Vanguardia* d'A. Plana durant la Primera Guerra Mundial i B. Jarnés en temps de la Segona República, passant per les del Maragall del *fin-de-siècle* perquè, d'acord amb Sotelo, la crítica barcelonina va jugar un rol primordial dins l'espanyola –no sé si toca afegir aquí que Sotelo mateix fa dues

dècades que col·labora amb el suplement *Cultures* de *La Vanguardia* amb ressenyes també de crítica de caire artístic i literari–, mentre que el darrer radi d'acció, el més nombrós, pivota en la dependència i interdependència entre les dues literatures que comentàvem abans en textos com per exemple el d'Oller, Galdós o Gabriel Miró.

En alguns dels darrers documents, Sotelo es mostra interessat en la recepció que el règim franquista va perpetrar d'alguns autors aleshores ja difunts (com Maragall o Menéndez Pelayo, perquè en part coincidia amb la seva ideologia i en part els va manipular com va voler) o coetanis (com Pla). És un focus que ha atret també l'atenció d'altres estudiosos de la literatura castellana com José-Carlos Mainer o Jordi Gràcia –o catalana: sense anar més lluny, la darrera ressenya que un servidor publicava en aquesta revista (*L'Espill* 46, pp. 154-157), sobre *La cara fosca de la cultura catalana*, tractava d'un volum coordinat per Jordi Larios sobre la col·laboració dels intel·lectuals catalans amb el franquisme i en què el conspicu Josep Pla constituïa una referència ineludible.

Sotelo desplega un castellà clàssic, elegant i amb un matís d'estantissor –*demodé* en dirien els francesos– que fa més senyorial la seva prosa, com si se li hagués encomanat quelcom d'aquests clàssics que llegeix i amb els quals tothora treballa. Si ha de lloar la bona feina d'algun escriptor o col·lega de professió ho enriveta amb adjectius com ara «excel·lent», «esplèndid» o «magnífic», i si en discrepa, cosa que rara vegada explicita, ho deixa tot anar molt finament i cortesa.

Alguns anys enrere, en plena crisi econòmica i amb el descrèdit de les humanitats pel mig, hom va posar sobre la taula la necessitat de deixar d'oferir segons quins

estudis de Filologia, mancats aleshores de prou demanda. Crec que el sentit de mantenir-los, a part de les necessitats d'aquests pocs estudiants que adesiara els reclamen, rau en el fet que en el camp de la recerca els docents s'haurien d'acostar màximament a la seva pròpia realitat circumdant per fer-ne capir la importància social. I en això, Sotelo és un mestre de prestigi i referència inexcusable, que ha remat anys d'esforços incalculables a fi d'investigar no només les contribucions castellanques de diversos escriptors i intel·lectuals de la cultura catalana, sinó també la vinculació de diferents figures del món castellà amb Catalunya. D'acord amb ell, la literatura espanyola no es pot explicar sense entendre els avatars i peripècies de la cultura catalana, pel capital importantíssim que aporta al conjunt d'Espanya. I viceversa. ▢

Oportunitat de resintonitzar

Adolfo Carratalà

Reset RTVV

Col·lectiu Ricard Blasco (Josep Lluís Gómez Mompart, Toni Mollà, Mònica Parreño, Manuel S. Jardí i Rafael Xambó)
140 pp., 2014, Benicarló, Onada Edicions

No sempre és possible gaudir de segones oportunitats. Per això, diuen, cal aprofitar-les quan la vida ens en regala una.

Probablement no siga la segona, perquè almenys n'hi ha hagut tantes com canvis de govern a la Generalitat Valenciana, però sembla indiscutible que l'actual panorama i, especialment, el que es pot dibuixar dins de pocs mesos, planteja una oportunitat sense parió per a la ràdio i la televisió públiques valencianes. Els autors de *Reset RTVV*, molt conscients d'això –no pareix casualitat que la idea que ens trobem davant una ocasió excepcional estiga molt destacada tant al primer com a l'últim capítol del llibre–, volen aportar el seu granet d'arena per tal que no es deixi passar aquesta conjuntura. I ho fan sota el paraigües d'un nom, el de Ricard Blasco, amb el qual han volgut identificar el seu col·lectiu. Aquest reconeixement a la figura del primer i millor investigador de la comunicació al País Valencià no és una mera targeta de presentació, sinó que indica tota una declaració d'intencions. Al llarg del llibre es fa palès el compromís dels seus responsables amb l'estudi de la comunicació des del seu vincle i estima per la societat valenciana i també pels valors progressistes, tots ells principis d'igual manera recognoscibles en la trajectòria i producció intel·lectual de Blasco, víctima d'un oblit inexplicable.

Precisament per a impedir que siguen oblidades les circumstàncies i els responsables que han arrossegat la ciutadania valenciana a aquest penós escenari, bona part de *Reset RTVV* es dedica a revisar i apuntar quins han sigut els factors i desencadenants que han generat la insòlita i inadmissible situació en què ens trobem els valencians: no tenir cap mitjà de comunicació públic en llengua pròpia, ser els únics europeus «que no disposen de mitjans públics de comunicació en una de les dues llengües oficials al seu territori» (p. 85). Així doncs,